

Mariusz Pecio

Przeciwdziałanie przestępczości na rynku ubezpieczeń ogniowych

Bezpieczeństwo : teoria i praktyka : czasopismo Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego 10/4, 119-128

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mariusz Pecio

Szkoła Główna Służby Pożarniczej w Warszawie

Przeciwdziałanie przestępczości na rynku ubezpieczeń ogniowych

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł zawiera niepublikowane fragmenty pracy doktorskiej autora, pt. *Szacowanie ryzyka pożarowego i składki ubezpieczeniowej*, obronionej w 2008 roku w Akademii Finansów w Warszawie. Zawarte w artykule informacje i dane statystyczne zostały zaktualizowane i przeredagowane, aby tworzyły odrębną całość.

Przeciwdziałanie przestępczości ubezpieczeniowej, aby mogło być nazywane procesem skutecznym, musi stanowić formę wielu połączonych ze sobą aktywności. Polega ono na zapobieganiu popełniania przestępstw związanych z ubezpieczeniami oraz na skutecznym sankcjonowaniu przestępstw popełnionych. Odpowiedzialność za prowadzenie działalności zapobiegania przestępczości na rynku ubezpieczeń dotyczy instytucji państwowych (działania legislacyjne i kontrolne) oraz zakładów ubezpieczeń (działalność operacyjna). Szczególną formę ubezpieczeń ogniowych związanych z występowaniem pożarów charakteryzuje również obecność formacji Państwowej Straży Pożarnej, zarówno na etapie prewencji przeciwpożarowej jak i badań popożarowych.

Celem artykułu jest przedstawienie możliwych rodzajów zdarzeń przestępnych występujących na rynku ubezpieczeniowym, ich klasyfikacja oraz charakterystyka. Dodatkowo przedstawiono działania zmierzające do zapobiegania przestępstwom związanym z ubezpieczeniami, ze szczególnym uwzględnieniem ubezpieczeń od ognia i innych zdarzeń losowych.

Pojęcie przestępstwa ubezpieczeniowego

Próba określenia definicji przestępstwa ubezpieczeniowego napotyka w Polsce na trudności związane z odmiennym podejściem do zagadnienia u poszczególnych autorów. Ponieważ Polska jest członkiem CEA¹, zasadne jest przytoczenie definicji przestępstwa ubezpieczeniowego według Europejskiego Komitetu Ubezpieczeń: przestępstwo ubezpieczeniowe jest to żądanie bezpodstawnego odszkodowania albo otrzymanie takiego odszkodowania w drodze oszustwa.

W dostępnej literaturze² uwidocznione są dwa podejścia do definiowania przestępstwa ubezpieczeniowego:

- pierwsze z nich odnosi się do cytowanej powyżej definicji Europejskiego Komitetu Ubezpieczeń i wiąże przestępstwo ubezpieczeniowe jedynie z wykorzystaniem umowy ubezpieczenia oraz stosunku ubezpieczenia;
- drugie rozszerza definicję przestępstwa ubezpieczeniowego o wszelkie przestępstwa wpływające bezpośrednio lub pośrednio na działalność towarzystw ubezpieczeniowych i rynek ubezpieczeniowy.

Pierwsze podejście popiera Kędra³, który terminu przestępstwo ubezpieczeniowe używa tylko w stosunku do takich czynów, które związane są z umową ubezpieczenia, jako kanwą umyślnej, oszukańczej realizacji zamiaru osiągnięcia korzyści majątkowej w postaci nienależnego odszkodowania lub innego świadczenia ze szkodą dla interesu majątkowego ubezpieczyciela. Według Prętkiego⁴ przestępstwem ubezpieczeniowym traktowane są czyny, u podłoża których leży umowa ubezpieczenia, a sprawca osiąga lub usiłuje osiągnąć nienależne świadczenie.

Drugie podejście do terminu przestępstwa ubezpieczeniowego zajmuje m.in. Rydzek⁵. Twierdzi on, że wszelkie próby utożsamiania ogółu przestępstw, godzących w mienie i działalność zakładów ubezpieczeń z oszustwami, są błędne już w samych swych założeniach i opierają się na przestarzałej doktrynie cywilnoprawnej, głoszącej, że stosunek ubezpieczenia jest idealistyczny i rządzony dobrą wolą obu stron, stymulowaną tylko przez ryzyko.

Podejmując próbę ujednoczenia definicji przestępstwa ubezpieczeniowego wprowadzić należy dodatkowe określenie przestępczości ubezpieczeniowej⁶. Przestępczość ubezpieczeniowa jest terminem zbiorczym i obejmuje wszystkie przestępstwa skierowane przeciw towarzystwom ubezpieczeniowym lub rynkowi ubezpieczeniowemu (w tym również przestępstwa kryminalne i gospodarcze), zawierające również przestępstwa ubezpieczeniowe w rozumieniu czynów niezgodnych z prawem, związanych z umową ubezpieczeniową i stosunkiem ubezpieczenia.

¹ CEA – Comite Europeen des Assurances – Europejski Komitet Ubezpieczeń. Polska jest jej członkiem od 1998 r., wcześniej była członkiem stowarzyszonym; źródło: <http://www.piu.org.pl>.

² W. Jaroch, *Przestępczość na rynku ubezpieczeń*, Warszawa 2002.

³ E. Kędra, *Oszustwa asekuracyjne i inne przestępstwa na szkodę ubezpieczycieli (cz. I)*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 1996, nr 4–6.

⁴ Cz. Prętki, *Wokół problematyki przestępczości ubezpieczeniowej*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 1997, nr 1–2.

⁵ T. Rydzek, *Przestępczość ubezpieczeniowa w świetle teorii i praktyki*, „Prawo Asekuracyjne” 1996, nr 2.

⁶ Por. W. Jaroch, *op. cit.*, s. 37.

Umyślne spowodowanie zdarzenia ubezpieczeniowego

Umyślne spowodowanie zdarzenia ubezpieczeniowego (przez niektórych znawców problematyki nazywane oszustwem asekuracyjnym), jako typ przestępstwa do polskiego ustawodawstwa wprowadzone zostało w art. 4 ustawy o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego⁷. Do chwili wejścia w życie art. 4 ustawy o ochronie obrotu gospodarczego interesy zakładów ubezpieczeń i ubezpieczonych chroniły jedynie przepisy art. 205, 199–202 k.k. z 1969 r. i art. 91 ustawy o działalności ubezpieczeniowej. Z kolei przed nieuczciwym, bądź lekomyślnym zachowaniem członków władz zakładu ubezpieczeń – przepis art. 217 k.k. z 1969 r., którego konstrukcja od początku nie była adekwatna do uwarunkowań systemu gospodarki rynkowej. Miejsce przestępstwa niegospodarności z art. 217 k.k. z 1969 r. zajęło przestępstwo nadużycia zaufania, wprowadzone art. 1 ustawy o ochronie obrotu gospodarczego i ujęte w art. 296 k.k. z 1997 r.

Należy w tym miejscu podkreślić, że podstawowym znamieniem strony przedmiotowej przestępstw, określonych w art. 205 i art. 217 k.k. z 1969 r. był skutek, co w praktyce często powodowało trudności w uzyskaniu materiałów uzasadniających sformułowanie oskarżenia. W pierwszym przypadku (art. 205) musiało dojść do realnej wypłaty odszkodowania (nie wystarczyło, aby sprawca umyślnie spowodował szkodę, konieczne było otrzymanie odszkodowania), w drugim (art. 217) – do zniszczenia mienia lub powstania innej poważnej (wielkiej) szkody w mieniu⁸. Obecnie, w myśl art. 298 k.k. z 1997 r., sprawcą przestępstwa może być osoba, która powoduje zaistnienie szkody, w celu uzyskania nienależnego odszkodowania. Istnieje w związku z tym możliwość postawienia w stan oskarżenia osoby (lub grupy osób), w przypadku kiedy skutkiem działań niezgodnych z prawem jest spowodowanie sytuacji, w której istnieją teoretyczne podstawy do wypłaty odszkodowania, natomiast odszkodowanie nie zostało wypłacone. Według Kędry⁹ ten typ przestępstwa jest czynnością przygotowawczą do popełnienia oszustwa z art. 286 k.k. i jest szczególną odmianą klasycznego oszustwa asekuracyjnego.

W art. 298 § 1 k.k. z 1997 r. określa się, że kto w celu uzyskania odszkodowania z tytułu umowy ubezpieczenia powoduje zdarzenie będące podstawą do wypłaty takiego odszkodowania, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Natomiast § 2 daje możliwość uniknięcia kary, jeśli sprawca przed wszczęciem postępowania karnego dobrowolnie zapobiegł wypłacie odszkodowania.

Upozorowanie zdarzenia ubezpieczeniowego

Kwalifikację prawną z art. 286 k.k. przyjmuje upozorowanie zdarzenia ubezpieczeniowego i wystąpienie z roszczeniem odszkodowawczym, co stanowi właściwe oszustwo ubezpieczeniowe. Oszustwo z art. 286 k.k. jest przestępstwem ubezpieczeniowym

⁷ Według *ibidem*, s. 39, za M. Sadowski, *Prawne metody przeciwdziałania przestępczości ubezpieczeniowej*, materiały konferencyjne III Ogólnopolskiej Konferencji „Przestępczość ubezpieczeniowa”, Szczecin 2000, s. 107.

⁸ W. Jaroch, *op. cit.*, s. 40.

⁹ E. Kędra, *Jeszcze w sprawie przestępczości na szkodę ubezpieczyciela*, „Prawo Asekuracyjne” 1996, nr 3.

(asekuracyjnym) wówczas, gdy następuje wykorzystanie stosunku ubezpieczeniowego dla osiągnięcia korzyści majątkowej w postaci otrzymania od zakładu ubezpieczeń nienależnego odszkodowania lub innego świadczenia. Środkiem działania sprawcy jest wprowadzenie w błąd, które w praktyce dotyczyć może sfingowania całego zdarzenia, będącego podstawą do wypłaty odszkodowania, jak i zawarcia umowy ubezpieczenia na oszukańczych warunkach. Polega to na wprowadzeniu zakładu ubezpieczeń w błąd, poprzez podanie niewłaściwych danych i uzyskanie w ten sposób nienależnej ochrony ubezpieczeniowej, co stanowi oszustwo dokonane¹⁰.

Tego typu działanie przestępcze, wyczerpujące znamiona przestępstwa ubezpieczeniowego, może w praktyce przybierać różnorodne formy¹¹:

- zawarcie umowy po powstaniu szkody lub zawarcie umowy antydatowanej (dotyczy to z reguły pożarów w budynkach nieposiadających ubezpieczenia);
- zawyżanie wielkości szkody przez poszkodowanego i przedsiębiorstwo remontowe (przedstawienie rachunków za naprawę budynku i wymianę instalacji w obiekcie, które faktycznie nie zostały zniszczone, posługiwanie się sfałszowanymi rachunkami remontów budynku po pożarze);
- zawyżanie wartości ubezpieczonego mienia, a następnie celowe zniszczenie, bądź uszkodzenie;
- fałszywe oświadczenia sprawców zdarzenia (dotyczy głównie kolizji drogowych, gdzie odpowiedzialność jest przejmowana przez posiadaczy ubezpieczenia OC w przypadku braku ubezpieczenia AC);
- ukrywanie faktów wyłączających odpowiedzialność ubezpieczyciela (np. stanu nietrzeźwości bądź zaniedbania);
- upozorowanie zdarzenia i fałszywe oświadczenia świadków zdarzenia;
- upozorowanie kradzieży po uprzedniej sprzedaży ubezpieczonego mienia;
- upozorowanie napadów rabunkowych i utratę mienia;
- umyślne wywołanie pożaru ubezpieczonego mienia (hurtownie, magazyny, pojazdy);
- wielokrotne ubezpieczanie tego samego mienia i wielokrotne zgłaszanie szkody u wielu ubezpieczycieli.

Czynami oszukańczymi, będącymi oszustwami asekuracyjnymi, są więc nie tylko czyny popełniane przez posiadaczy polis, ale również osoby trzecie, które mogą występować do towarzystwa ubezpieczeń o odszkodowanie, jak również pracownicy zakładu ubezpieczeń. Za zachowania takie grozi kara określona w art. 286 k.k.¹², w którym w § 1 jest mowa, że kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Na podstawie § 3, gdzie mowa jest o wypadku mniejszej wagi, kara ta może przybrać formę grzywny, kary ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

¹⁰ Za W. Jaroch, *op. cit.*, s. 42; por. J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Warszawa 1987, s. 268.

¹¹ Por. W. Jaroch, *op. cit.*, s. 42.

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku. *Kodeks karny...*, *op. cit.*

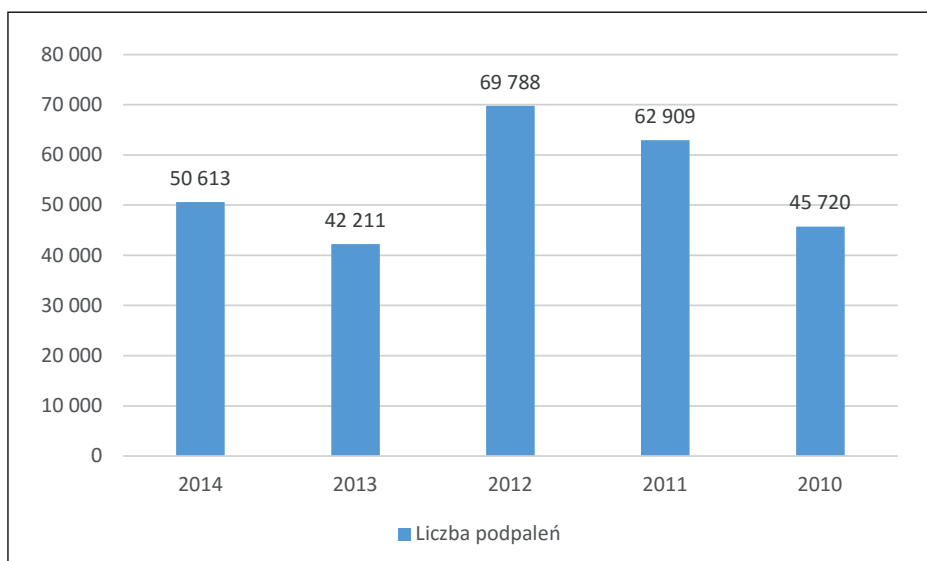
Podpalenia

Podpalenia są szczególną formą mechanizmu przestępczego w ubezpieczeniach mienia. Charakteryzują się możliwością uzyskania szczególnie wysokiego odszkodowania w przypadku zaistnienia szkody całkowitej oraz trudnymi do ustalenia przyczynami pożaru¹³. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń organów ścigania, biegłych sądowych oraz zakładów ubezpieczeń, najważniejszymi przestankami wskazującymi na umyślny charakter podpalenia, w celu uzyskania nienależnego odszkodowania¹⁴, są:

- spadek obrotów przedsiębiorstwa oraz powiększanie zapasów magazynowych w okresie bezpośrednio przed pożarem;
- zniszczenie podczas pożarów dokumentacji księgowej firmy oraz sprzętu służącego do gromadzenia tego typu informacji;
- zbliżające się terminy płatności zobowiązań finansowych przedsiębiorstwa;
- krótki okres ubezpieczenia, możliwy jest również krótki okres prowadzenia działalności gospodarczej.

Jak pokazują dostępne dane statystyczne (patrz rysunek 1 i 2), zarówno liczba pożarów będących wynikiem podpalenia (prawie 55 tys.), jak również udział tego typu przyczyn w ogólnej liczbie pożarów (ponad 35 %) jest znaczny.

Rysunek 1. Liczba podpałów w latach 2010–2014

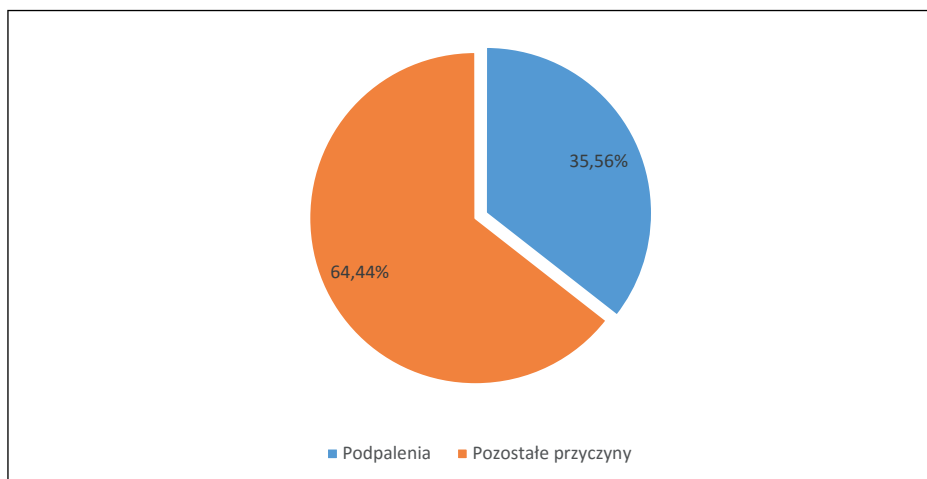

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych KG PSP [2].

¹³ W przypadku pożarów rozwiniętych spaleni ulegają prawie wszystkie ślady mogące obciążać sprawcę podpalenia.

¹⁴ Por. W. Jaroch, *op. cit.*, s. 101.

Rysunek 2. Udział podpałek w ogólnej liczbie pożarów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych KG PSP [2].

W dostępnej literaturze proces uzyskiwania nienależnego odszkodowania za straty spowodowane pożarem powstałym w wyniku umyślnego podpalenia, opisywany jest jako proces kilkuetapowy¹⁵. W pierwszym etapie następują działania przygotowujące do powstania ochrony ubezpieczeniowej:

- wybór odpowiedniego obiektu¹⁶ oraz towarzystwa ubezpieczeniowego, który będzie w przyszłości gwarantował ochronę ubezpieczeniową;
- podjęcie działań mających na celu uwiarygodnienie wysokiej wartości składowanych dóbr, za pomocą fikcyjnych umów, faktur i rachunków, którym też często towarzyszą prawdziwe umowy na niewielkie kwoty, bądź towary o niskiej wartości;
- zawyżanie wartości samego obiektu w wyniku gromadzenia faktur na fałszywe remonty i rozbudowy oraz nieprawdziwe transakcje kupna – sprzedaży działki i budynków;
- pozorne zwiększanie bezpieczeństwa pożarowego w obiekcie przy pomocy dokumentowania nieistniejących zabezpieczeń przeciwpożarowych.

Drugi etap obejmuje zawarcie umowy ubezpieczenia na korzystnych warunkach¹⁷ z uprzednio wybranym towarzystwem ubezpieczeniowym. W tym etapie wykorzystywane są zgromadzone wcześniej dokumenty potwierdzające wartość ubezpieczonego mienia oraz posiadane zabezpieczenia przeciwpożarowe. Etap trzeci jest etapem końcowym, w którym występuje realizacja szkody na skutek podpalenia oraz złożenie wniosku o wypłatę odszkodowania. Okres między etapem drugim i trzecim,

¹⁵ Por. W. Mądrzejowski, *Przestępczość zorganizowana wobec działalności ubezpieczeniowej*, Prawo. Ubezpieczenia. Reasekuracja. Serwis Specjalny z 20.03.1997 r. oraz W. Jaroch, *op. cit.*, s. 101.

¹⁶ Z reguły wybierane obiekty charakteryzują się starą konstrukcją, w stosunku do której nie stawiano wymagań w zakresie spełnienia surowych kryteriów technicznej ochrony przeciwpożarowej, niejednokrotnie w części lub w całości drewnianą.

¹⁷ W tym etapie szczególnie istotne dla przestępcy jest posiadanie współpracownika wśród pracowników towarzystwa ubezpieczeniowego lub działającego w zmoście inspektora do spraw przeciwpożarowych.

z punktu widzenia wiarygodności całego przedsięwzięcia o charakterze przestępczym, powinien być możliwie długi, jednak z uwagi na chwiejność finansową oszusta jest on ograniczany do minimum, co budzi uzasadnione wątpliwości podczas likwidacji szkody przez zakład ubezpieczeniowy.

Ekonomiczne środki zapobiegania przestępczości ubezpieczeniowej

Ekonomiczne środki zapobiegania przestępczości ubezpieczeniowej obejmują działania finansowe, które mają na celu zniechęcić ubezpieczającego do zainicjowania działania przestępczego. Należą do nich:

- udział własny ubezpieczonego;
- franszyza;
- system bonus-malus.

Udział własny polega na tym, że po wystąpieniu szkody (częściowej lub całkowitej) ubezpieczenie wypłacane jest w kwocie pomniejszonej o pewną, wcześniej ustaloną część. Ta część, nazywana udziałem własnym w szkodzie, w założeniu ma motywować ubezpieczającego do dbania o ubezpieczane mienie (w przypadku ubezpieczeń ogniowych dotyczy to budynku i jego wyposażenia). Udział własny oznacza wyłączenie pewnej części mienia spod ochrony ubezpieczeniowej, więc ewentualna wypłata odszkodowania za wywołanie pożaru nie pokryje kosztów odtworzenia ubezpieczonego budynku wraz z wyposażeniem.

Franszyza jest to pewna część szkody, która w części lub w całości obciąża ubezpieczającego. Franszyza może występować w formie względnej (warunkowej, integralnej) lub bezwzględnej (bezwarunkowej, redukcyjnej). Franszyza względna oznacza, że w przypadku wystąpienia pożaru zakład ubezpieczeniowy nie wypłaci ubezpieczenia bez przekroczenia pewnej granicznej wartości strat. Franszyza bezwzględna występuje przy każdej wielkości szkody i jest stałą kwotą (lub procentem) potrącanym od odszkodowania.

Dodatki i obniżenia taryfowe w składce ubezpieczeniowej noszą nazwę systemu bonus-malus. Obniżenia składki (bonusy) dotyczą sytuacji, w której ubezpieczający jest premiovany za bezszkodowy okres ubezpieczenia, stosowanie dodatkowych zabezpieczeń przeciwpożarowych, etc. Podwyższenia składki (malusy) dotyczą sytuacji, w której ubezpieczający w krótkim okresie ubezpieczenia zgłasza wystąpienie kilku szkód ubezpieczeniowych, oraz wtedy gdy kontrola przestrzegania przepisów przeciwpożarowych w okresie ubezpieczenia zakończyła się uwagami.

Prawne środki zapobiegania przestępczości ubezpieczeniowej

Do grupy prawnych środków zapobiegawczych przestępczości ubezpieczeniowej zaliczają się przepisy karne penalizujące działania przeciwko zdrowiu i życiu ludzkiemu lub przeciwko majątkowi¹⁸:

- przepisy penalizujące czyny zabronione przeciwko ubezpieczonemu mieniu;

¹⁸ Por. W. Jaroń, *op. cit.*, s. 119.

- przepisy penalizujące czyny zabronione przeciwko życiu i zdrowiu;
- przepisy penalizujące czyny zabronione przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu;
- przestępstwa ubezpieczeniowe w sensie ścisłym¹⁹;
- przestępstwa będące środkiem realizacji przestępstw ubezpieczeniowych;
- przestępstwa na szkodę zakładów ubezpieczeniowych.

Przedstawione środki zapobiegawcze o charakterze prawnym dotyczą przepisów karnych, czyli nakładające odpowiedzialność karną za określone zachowania zabronione, związane z ubezpieczeniami. W obecnym stanie prawnym występują również inne środki z grupy przepisów prawnych o charakterze cywilnym oraz te zawarte w ogólnych warunkach ubezpieczenia. Ta grupa środków zapobiegawczych głównie wyklucza lub ogranicza odpowiedzialność odszkodowawczą ubezpieczyciela w momencie podjęcia zabronionych działań przez ubezpieczającego przed zaistnieniem szkody oraz powstrzymywanie się od wymaganych działań po zaistnieniu zdarzenia ubezpieczeniowego.

Przeciwdziałanie podpaleniom

Działania zapobiegawcze prowadzone przez towarzystwa ubezpieczeniowe w celu wyeliminowania podpaleń, jako formy przestępstwa ubezpieczeniowego, polegają przede wszystkim na:

- ścisłym przestrzeganiu procedur ubezpieczeniowych od pierwszej fazy zawierania umowy ubezpieczenia;
- szczegółowej analizie przedmiotu ubezpieczenia, która w celu wyeliminowania możliwości współpracy pracowników zakładu ubezpieczeń z przestępstwami może być prowadzona w formie dwóch niezależnych procesów;
- analizie sytuacji finansowej ubezpieczającego, również w oparciu o audyty niezależnych jednostek finansowych;
- sprawdzeniu istnienia oraz stanu zabezpieczeń przeciwpożarowych, przez specjalistę do spraw ochrony przeciwpożarowej;
- wszechstronnej analizie przyczyn pożaru, z założeniem potencjalnej możliwości umyślnego podpalenia.

W ostatnich latach, dzięki dynamicznemu rozwojowi nauk technicznych, możliwości działalności przestępczej w zakresie umyślnych podpaleń zostały znacznie ograniczone. Świadczy o tym wiele spraw karnych rozpatrzonych na niekorzyść ubezpieczonych, dzięki dowodom uzyskany w wyniku działań Centralnego Laboratorium Kryminalistyki Policji oraz Zakładu Badania Pożarów w Szkole Głównej Służby Pożarniczej. Przy wykorzystaniu nowoczesnej aparatury badawczej²⁰ naukowcy pracujący w wymienionych placówkach są w stanie m.in. wykryć śladowe ilości cieczy łatwopalnych w spalonych obiektach²¹, w miejscach gdzie ich występowanie powinno wzbudzać wątpliwości, np. na wycieraczkach przy wejściach do budynków.

¹⁹ Celowe spowodowanie zdarzenia ubezpieczeniowego bądź uzyskanie odszkodowania drogą oszustwa.

²⁰ Np. refraktometrów cyfrowych.

²¹ Częstość używania do podpaleń cieczy łatwopalnych wynika z szybkiego rozwoju pożaru wywołanego w ten sposób.

Podsumowanie

Przestępczość na rynku ubezpieczeniowym jest zjawiskiem stosunkowo częstym. Konsekwencje jej występowania są ogólne, ponieważ w sensie ekonomicznym dotyczą zarówno zakłady ubezpieczeniowe, jak i grupę ubezpieczających. Szczególną formą przestępstwa są podpalenia, które stanowią przyczynę aż 35% wszystkich pożarów. Nie występują przesłanki do wnioskowania, że wszystkie podpalenia stanowią inicjację przestępstwa ubezpieczeniowego, ale praktyka pokazuje że takie powiązania się zdarzają.

W prawnym i gospodarczym otoczeniu ubezpieczeń istnieją środki zaradcze, w tym również z zakresu zarządzania ryzykiem, które pomagają minimalizować straty oraz walczyć z przestępczością ubezpieczeniową. Stosuje się do tego celu ekonomiczne i prawne środki zapobiegania przestępczym działaniom w obszarze ubezpieczeń. Środki ekonomiczne mają w założeniu utrudnić odtworzenie wartości ubezpieczonego mienia po celowym podpaleniu, natomiast środki prawne (głównie karne) działają na zasadzie odstraszenia od tego typu działań surowymi konsekwencjami.

Rozwój nauki i techniki szczególnie pomaga przeciwdziałać przestępczości na rynku ubezpieczeń ogniowych, ponieważ pożar, jako zjawisko fizykochemiczne, jest dobrze rozpoznany. Istnieje metodologia ustalania przyczyn powstania pożaru, co znacznie ułatwia określenie potencjalnego sprawcy. Na rynku ubezpieczeń ogniowych szczególną rolę pełni prewencyjna funkcja zakładów ubezpieczeniowych wspierana przez instytucję Państwowej Straży Pożarnej, zarówno pod kątem potencjalnych strat dla ogółu, jak również w zakresie zbiorowej odpowiedzialności za bezpieczeństwo.

Przeciwdziałanie przestępczości na rynku ubezpieczeń ogniowych *Streszczenie*

Artykuł zawiera charakterystykę pojęcia przestępstwa ubezpieczeniowego oraz jego rodzaje: umyślne spowodowanie i upozorowanie zdarzenia ubezpieczeniowego, ze szczególnym uwzględnieniem podpalen. Opisano w nim etapowość procesu uzyskiwania nie należnego odszkodowania za przestępstwo związane z podpaleniem. Wskazano znaczny udział podpalen w ogólnej liczbie pożarów, posłużono się danymi statystycznymi na temat przyczyn pożarów w Polsce w ostatnich 5 latach. Omówione zostały czynności zaradcze oraz środki zapobiegania przestępczości ubezpieczeniowej, z podziałem na środki ekonomiczne i prawne. Opisane zostały ponadto możliwości przeciwdziałania podpaleniom, jako głównej przyczyny szkód w ubezpieczeniach ogniowych.

Słowa kluczowe: przestępczość, ubezpieczenie, pożar, podpalenie

Counteracting Crime in the Fire Insurance Market *Abstract*

The article includes the characteristics of the insurance crime concept and its types: the wilful faking of an insured event, with particular emphasis on arson. Consecutive steps are described in the process of obtaining an undue compensation for crime-related arson.

Statistical data concerning the causes of fires in Poland in the last 5 years are presented, indicating a significant share of arson-related fires in the total number of fires. The paper describes the management activities and prevention of insurance crime, broken down into economic and legal measures. It also describes how to tackle arson as the main cause of damage to the fire insurance.

Key words: crime, insurance, fire, arson

*Противодействие преступлениям, совершаемых
на рынке страхования от огня*

Резюме

В статье приведена характеристика понятия «преступления в сфере страхования» и его виды: умышленное провоцирование и имитирование страхового случая, с особым акцентом на поджоги. Описаны этапы процесса неправомерного получения страхового возмещения, связанного с поджогами. Приведены статистические данные о причинах пожаров в Польше в течение последних 5 лет и указано на существенную долю поджогов в общем количестве пожаров. Описаны примеры экономических и правовых действий, направленных на предотвращение преступности на рынке страхования от огня. Описаны возможности противодействия поджогам, как основной причины ущерба страховых компаний.

Ключевые слова: преступность, страховка, пожар, поджог